

Макалюк І. В.,

к.е.н., доц., доцент кафедри економіки і підприємництва

Ільченко А. Д.,

КПІ ім. Ігоря Сікорського

ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИВЕРСИФІКАЦІ ДОХОДІВ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану економіка України постійно зазнає змін, пов'язаних із зниженням рівня інвестиційної активності, руйнуванням виробничої інфраструктури та високою невизначеністю на ринку. Кожне підприємство зіштовхується із необхідністю не лише забезпечення фінансової стабільності, а й пошуку нових джерел доходів. Тому питання інвестиційного забезпечення диверсифікації доходів є особливо актуальним сьогодні.

Диверсифікація доходів передбачає розширення сфер діяльності господарюючих суб'єктів, впровадження нових видів товарів або послуг, вихід на інші ринки чи використання альтернативних фінансових інструментів. Вона є одним із найефективніших шляхів адаптації бізнесу до змін зовнішнього середовища, особливо в умовах війни, коли традиційні ринки збуту або логістичні маршрути можуть бути втрачені.

Інвестиційне забезпечення диверсифікації доходів означає залучення коштів для розвитку нових напрямів діяльності підприємства. Це можна робити кількома способами. Наприклад, компанія може використовувати власні накопичення або повторно інвестувати частину доходів у відкриття нових виробничих можливостей чи запуск додаткових послуг. Також можливе отримання банківських кредитів чи державних субсидій, які допомагають розширювати бізнес, навіть, за нестачі власних ресурсів. Ще одним варіантом може бути участь у міжнародних програмах підтримки, таких як USAID, ЄБРР чи IFC, які фінансують у розвиток підприємництва. Окрім того, дієвим способом є залучення приватних інвесторів або формування спільних партнерських проєктів. Наприклад, виробник харчових продуктів фермерське господарство можуть об'єднати зусилля, щоб спільно випускати нову продукцію.

Важливу роль у забезпеченні диверсифікації доходів та розвитку бізнесу відіграють і прямі іноземні інвестиції (ПІІ), динаміку обсягу яких впродовж 2010-2025 рр. відображено на рис.

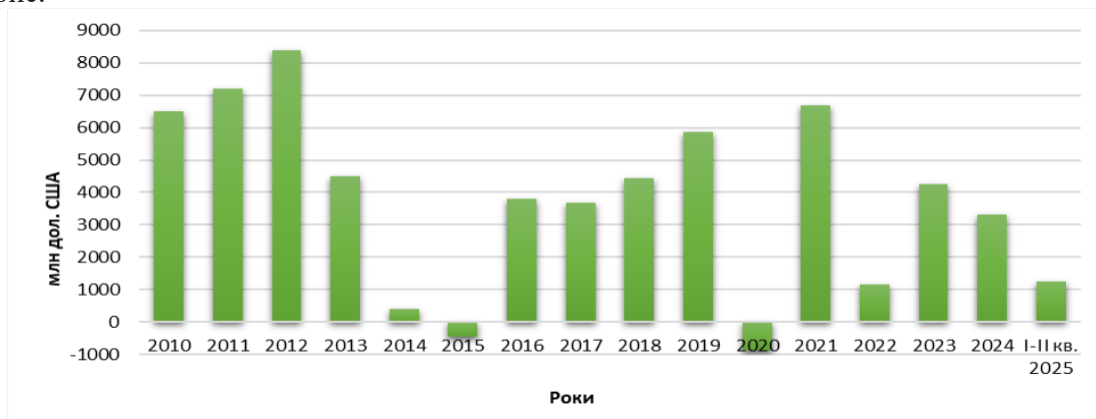

Рисунок – Динаміка обсягу ПІІ в Україну за 2010-2024 рр. та I-II кв. 2025 р.

Джерело: побудовано за даними [2]

Як видно з рис., динаміка ПІІ в Україну у 2010-2024 рр. демонструє нестабільність інвестиційних потоків. Насамперед, це пов'язано як із внутрішніми проблемами в країні, так і з впливом зовнішніх чинників впродовж аналізованого періоду.

З 2010 по 2012 рр. спостерігалось активне зростання обсягів прямих іноземних інвестицій – з 6,5 до 8,4 млрд дол. США. Це пояснюється відносною стабільністю економіки в той період, а також зацікавленістю іноземних інвесторів українським ринком. Проте, вже у 2013 р. ситуація різко змінилася і відбулося скорочення інвестицій до 4,5 млрд дол. (на 46,4 %), а у 2014 р. – до 410 млн дол. (тобто, ще на 91,1 %), через анексію Криму, початок

війни на сході та загальну політичну нестабільність в країні. У 2015 р., навіть, зафіксовано відтік капіталу (-458 млн дол.), що свідчить про вихід іноземних інвесторів з українського ринку. Починаючи із 2016 р. ситуація поступово поліпшувалася і вже у 2019 р. обсяг ПП зріс до 5,86 млрд дол. завдяки стабілізації економіки та реформам, зокрема, у банківському секторі. Проте, через пандемію COVID-19 у 2020 р. знову спостерігається відтік капіталу в сумі 868 млн дол., який змінюється стрімким приростом ПП у 2021 р. (до 6,7 млрд дол., що є найвищим показником, починаючи із 2013 р.). Після початку повномасштабної війни у 2022 р. інвестиційна активність майже зупинилася, обсяг ПП становив 1,15 млрд дол. Це обумовлено тим, що багато іноземних компаній або перенесли свої проекти, або тимчасово призупинили діяльність в Україні через високі ризики ведення бізнесу. Впродовж 2023-2025 рр. інвестиційна активність в Україні дещо пожвавилася, проте довоєнного рівня досягти так і не вдалося.

Така динаміка показує, що рівень інвестиційної привабливості України, насамперед, залежить від політичної та економічної стабільності, а також безпекового чинника, що формує довіру інвесторів. Тому, доки триває війна, для збільшення припливу іноземних коштів Україні потрібно забезпечити захист прав інвесторів, спростити дозвільні процедури, а також розвивати програми власної державної підтримки бізнесу. Це допоможе не лише залучати нові капітали, а й стимулювати розвиток різних секторів економіки.

За даними Міністерства економіки України, на кінець 2024 р. понад 3,5 тис. підприємств отримали державні гранти на загальну суму понад 10 млрд грн. При цьому близько 42 % цих коштів було використано для розширення асортименту продукції або запуску нових напрямів діяльності. Це демонструє, що внутрішні інвестиції стають важливим інструментом диверсифікації доходів підприємств і допомагають зменшити залежність від зовнішніх джерел фінансування. Особливо помітною є тенденція до інноваційних інвестицій: компанії все більше вкладають кошти у цифровізацію, автоматизацію виробництва та енергоефективні рішення. За даними Державної служби статистики України у 2024 р. 29,7 % промислових підприємств впровадили нові або покращені технології, що дозволило підвищити продуктивність праці на 12 % та скоротити витрати на енергоресурси на 9 % [1]. Стає очевидним той факт, що вкладення грошей у нові технології не просто сприяють розвитку бізнесу, а й дозволяють легше долати можливі труднощі та ризики.

Важливе значення має різноспрямованість інвестицій. Компанії, які інвестують у різні напрямки – виробництво, логістику, цифрові послуги, агросектор або відновлювану енергетику, демонструють більшу фінансову стійкість. Такий підхід допомагає зменшити ризики втрати прибутку, якщо зупиняється певний ринок чи галузь. Особливо важливими для української економіки зараз є енергетика, агросектор та ІТ, що підтверджується зростанням інвестицій у ці галузі, навіть, під час війни. Це показує, що інвестування у різні сектори дозволяє бізнесу залишатися більш гнучким і витримувати кризові ситуації.

Отже, інвестиції, які забезпечують диверсифікацію доходів, не лише зміцнюють фінансову стабільність підприємств, а й сприяють відновленню економіки країни. Коли гроші вкладають у різні сфери діяльності, це дає змогу отримувати прибуток із кількох напрямків, зменшувати ризики збитків і підвищувати економічну безпеку держави. Особливо під час воєнного стану важливо створювати зрозумілі та чесні умови для інвесторів, надавати підтримку бізнесу й розвивати нові технології. Це допоможе економіці швидко відновлюватися й тримати стабільність навіть у важких умовах.

Перелік посилань:

1. Міністерство економіки, довідлля та сільського господарства України : сайт. URL: <https://me.gov.ua> (дата звернення: 14.11.2025).
2. Міністерство фінансів України : сайт. URL: <https://index.minfin.com.ua> (дата звернення: 14.11.2025).